

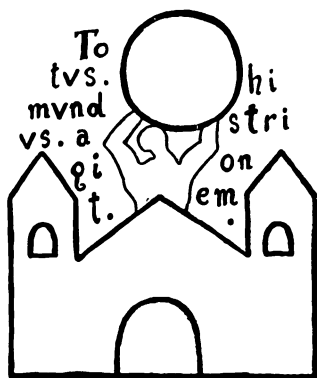
**ДІЙСТВО
ПРО КОЖНОГО**

на горі

*ДІЙСТВО ПРО КОЖНОГО
EVERYMAN*

„On the Mountain“, Ukrainian publishers in the Western World, present „Everyman“, the medieval morality, in the Ukrainian translation of the late Zenon Tarnawsky (performed for the first time on March 4th, 1961, by the Ukrainian Theatrical Society, Detroit, Mich., U.S.A.).

The portrayal on the cover is a reproduction of the title-page of „Everyman“, printed by J. Scott, London, c. 1510.

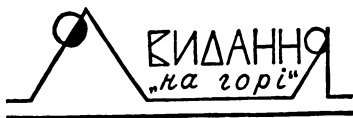
300 copies

ДІЙСТВО ПРО КОЖНОГО

мораліте

переклад:

зенон тарнавський

серія «світовий театр»

мюнхен 1964

про видання

Слов'янське слово «Бог» це не тільки інакший звук, ніж в однозначних словах іншими мовами, а й інакша етимологія. Але за вловною, простежною біографією слова існує його первісна ідея. Ідея матеріалізується у взаминах людини з річчю, з дійсністю. Дійсність слова — в його багатозаровому значенні, в його покриванні і з спорідненими, і з суперечними явищами.

Дійсність слова у цій перемінно-постійній єдності його суперечностей.

На тому шаблі, коли у спізнанні поняття ще невіддільне від уявлення, слово «Бог» означало цілий ряд, який сьогодні розчленовується на такі величини, як «причина», «самотворення», «осередок», «всесвіт», «голова», «свідомість», «добро», «любов». Модерні природничі науки обґрунтували формулу «саморуху речовини», «самостворення матерії». У слов'янському мовомисленні потужний корінь «кон» дає математично чітке комплементарне уявлення про обвід кола, який при безконечному збільшенні перетворюється на пряму лінію, але тільки з тим, щоб тоді, своєю чергою, перейти у нову, ще безконечніше більшу колову кривизну: «спокоявіку», «виконання», «досконалість», «закінчення», «нескінченність».

Про дві речі йшлося людині у цьому понятті. Слово, поперше, означало первопричину всього існуючого. Первотпричина незнана й, принципово беручи, до кінця неспізнання. Усвідомлюючи цей факт неспізнанності, людина усвідомлює імпульс своєї діяльності, усвідомлює напрям, в якому їй належить робити даліші відкриття. Знаючи, що спізнання безконечне, людина знає, де лежать підстави її творчості і в чому полягає причина радості, яка наповнює всю форму її буття.

Подруге, Бог означало відповідь на питання, для чого я живу, в чому глумд мого існування. Йшлося про ставлення до ближнього, про спільність і спорідненість людського роду, про етичні норми.

Це основне питання всякого суспільства: і теократичного, і плюралістичного, і атеїстичного. Воно вічне й загальнолюдське.

Коли мова про європейську середньовічну драму, то справа, звичайно, не в її релігійності взагалі, а в її соціально-релігійній конкретності. У «Дійстві про Кожного» слідні суперечності вчення середньовічної Церкви.

Тут має місце виклад сімох Тайн, особливо — священства. У прекрасній побудові драми для того знайдено якраз композиційно відповідне місце: той момент, коли Чоловік, який перебуває на кону безперервно, один-єдиний раз полишає сцену, щоб прийняти останнє миропомазання. Опис Тайн проказується у строгій згідності з церковним ученням, яке їх вивело не з писаного тексту Біблії, а з усного передання. Їх упорядковано з схоластичною пристрасною розподіляти добро й зло по шуфлядах.

Богословська суперечність драми у тому, що логічного її вивершення Господь Бог напочатку аж ніяк не передбачає. Чоловік спасеться, але його Творець не знає спершу, чи цей акт відбудеться. Поставлено під запит, отже, ні більш і ні менш, як можливості Божого Провидіння, т. т. щось таке, що для офіційної Церкви являло, мовити б, аксіому під знаком мінус і що, незалежно від цього, твердо врубано у біблійний текст. Там Бог кається, що настановив Саула царем (пор. I Самуїл, 15, 11; 35), ба навіть шкодує взагалі, що створив людський рід (пор. Постановя буття, 6,5 — 7).

У нашому мораліте Господь Бог — дійова особа драми, активний учасник її колізії. Він одверто сумнівається у доцільності свого твору. Його самого не видно, але голос звучить напружено, підвищено. Він хвилюється і переживає. «Побачив Господь, що людська злоба на землі велика та що всі думки й помисли сердець увесь час тільки злі, і жалкував, що створив людину на землі, тож на серці йому стало важко», — говорить про тотожну ситуацію у книзі Постановя¹.

Ще конкретніше з'ясовується час і простір драми, коли взяти до уваги, що ця теологія не тільки носила сама у собі суперечний момент, а й наштотувалася на нього у зовнішньому, суспільному, господарському житті. Це була ота доба первісного накопичення, яка підважувала феодално-васальний космос, яка була широка й розмашна новими можливостями, але разом з тим і встановлювала бездушну, безсердечну, безпощадну владу золота. Автор-чернець, що церковними поняттями та дійством на церковній паперті прагнув навчати людей жити в мирі, дружбі й любові, мусів мати надзвичайно гострий зір. Важко бо було за таких обставин розрізняти між Богом і тим, що в певних інтересах говорено про Бога, між щирим

¹ Переклад о. Івана Хоменка.

служою Божим і церковником, який ішов на примани всевладного капіталу, який не соромився «купувати Спасителя».

І це один з трагічних лямбмотивів дійства. У цьому знаменному мораліте є всі симптоми тієї атмосфери, в якій виникатимуть протести, дедалі потужніші біблійні рухи, шукання істини у численних сектах, а тоді Реформація і селянські війни.

З цього погляду, «Дійство про Кожного» народна драма в істотному значенні слова. Вона народна тому, що зберігає актуальність для вселюдської ситуації і тоді, коли реальні обставини її народження перестають існувати. Постає в доєлісаветинській англійській мові, сильній, та енергійній, здатній утворювати індивідуальні характери, вона дотривала до нашого сторіччя і пережила відродження у німецькій версії Гуго фон Гофманстля. Виставлювана щоліта за режисерським пляном Макса Райнгардта на паперті собору під час театральних фестивалів у Зальцбурзі, вона й сьогодні незмінно збирає справгу повчального видовища публіку.

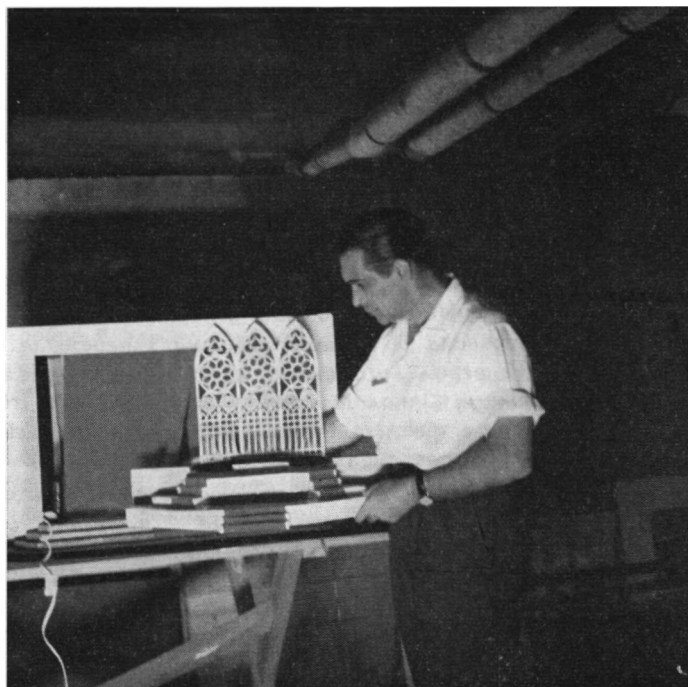
Критична точка у житті людини, у фокусі якої виявляється істинна сутність усіх речей, сутність щирого й нещирого, дружби й себелюбства, ество самоти і ество людяного взаємнення, — ця межєва ситуація Гамлета, Альсеста і доктора Стокмана притягає мене великого глядача, будитиме його страх та спочуття й тоді, коли зникнуть і самі товариші взаємини, і їхні пережитки у свідомості, а людська драма гратиметься на кону з зовсім інакшими суспільними лаштунками й задніми плянами. Досить згадати хоча б ситуацію у трагедії українського драматурга Олександра Левади «Фавст і Смерть»!

«Героєм драми є людина, — писав перекладач «Дійства про Кожного» Зенон Тарнавський². — Не якась точно окреслена людина, громадянин якоїсь держави, платник податків. А кожна людина, всі ми, кожний із нас. І тому вся драма має таке велике вселюдське значення, що дозволило їй у повнім блиску перетривати повних п'ять століть і сьогодні знову яскраво звучати гострою правдою із дощок сцени чи білих карток паперу.»

*

«Дійство про Кожного» — один із тих кількох драматичних перекладів, що залишилися у спадщині Зенона Тарнавського і вихо-

² «Театр». Журнал театрального мистецтва. Неперіодичне видання. Ч. І. Детройт, березень 1961.

Зенон Тарнавський при макеті до вистави «Дійства про Кожного» роботи Едварда Козака

Zenon Tarnawsky with the model stage made by Edward Kozak for „Everyman“

дять тепер, на бажання покійного, в опрацюванні Ігоря Костецького. Перекладено драму в Детройті 1960. Там само її, роком пізніше, виставлено Українським Театральним товариством під режисурою перекладача і з актором Степаном Чорнієм у заголовній ролі.

Опрацювання мало на меті наблизити первісну мовну тканину перекладу до загальноукраїнських літературних норм і точніше врахувати можливості сценічної вимови.

Текстовим метром перекладу усталено різностоповий ямб, з перевагою 5- та 6-стопового. Вірші римовано лише подекуди. Цими римовими натяками, але також і деякими певними семантичними рядами спробовано дати відчуття споріднености з традицією українських драм того самого характеру, таких, як «Алексій чоловік Божий» і «Слово о збуренню пекла».

Певну труднощ для редактора видання становило засвоїти назві твору звучання, що було б таким самим природним для українського вуха, як англійське "Everyman" і німецьке „Jedermann“, ідіоматичні в цих мовах. Назва, яку дав сам перекладач — «Дійство про Чоловіка» — не видавалася надто вдалою, з огляду на колишке значення слова «чоловік» між розуміннями «людина» і «мужчина». Але «Чоловіка» заступити «Людиною» теж було неможливо, бо у драмі йдеться про особу такої чоловічої статі, і з граматичним родом у перекладі пов'язано цілу низку принципових словесних побудов, міняти які означало б змінювати суть.

Компромісовою розв'язкою, яка знайшла тут місце, видання зобов'язане Михайлові Орестові, нині теж уже покійному.

Видання виходить у співпраці з Інститутом української культури у Детройті, покликаним до життя ініціативою Зенона Тарнавського. Інститут, зокрема, взяв на себе фінансові кошти видання.

«НА ГОРІ»

ОСОБИ ДІЙСТВА (порядком появи на кону):

ГЕРОЛЬД
ГОСПОДЬ БОГ (голос)
СМЕРТЬ
ЧОЛОВІК (КОЖЕН)
ПРИЯЗНЬ
НЕБІЖ
НЕБОГА
БАГАТСТВО
ДОБРІ ДІЛА
ЗНАННЯ
СПОВІДЬ
КРАСА
СИЛА
ОБАЧНІСТЬ
П'ЯТЬ ПОЧУТТІВ
ЯНГОЛ
УЧЕНИЙ ДОКТОР
КІНЕЦЬ

Українською мовою, в перекладі та інсценізації Зенона Тарнавського, мораліте вперше виконало Українське Театральне товариство у Детройті, США, в суботу 4. березня 1961.

дія

ГЕРОЛЬД Покірно прошу вас усіх
Театрум наш прослухати уважно.
Це символічна і моральна гра
Про Божого раба —
Людину просту.
Показувати будемо ми тут,
Як то закінчується наше живоття
І як усе минає.
Важлива це, так, переважлива річ.
Та те, що криється за нею, — те цінніше,
Солодше.
Про те вам знати треба всім.
Бо каже приказка: людину, чоловіче,
Ще напочатку добре роздивляйся
І думай про кінець.
Тим стережися надто блазнювати.
Гадаєш ти, що у гріху
Тебе солодощі спіткають.
Та прийде час: твоя душа заплаче,
Коли вже тіло в землю повертатись буде.
Ви тут побачите,
Як приятнь і веселощі,
Як сила, розкіш і краса
Зникають, наче цвіт маєвий.
Ви тут побачите,
Як Цар Небесний, наш Владика
Закликав Чоловіка
Розрахуватися у головному
На Остаточному його суді.
Послухайте ж, послухайте, як він
Говорить-промовляє.

ГОСПОДЬ БОГ Я зрю
У величі своїй
Створінь моїх супроти мене
Неприхильність.
Без міри всякої живуть вони
В добробуті земному.
Супроти ж діянь свого духу
Вони сліпі,
У грісі потопають,
Мене бо, Господа свого, не знають.
Усі їх помисли в минушому багатстві
Загибають.
І ні мого вже не бояться правосуддя,
Ані закону, що його їм дав я,
Коли вмирав за них.
Вони забули цілковито вигляд крові
Червоної моеї, що текла
Із ран, коли між двох розбійників
Для того висів я, щоб правду
Ніхто вже більше заперечити не міг.
Щоб дати їм життя, я смерть прийняв.
Спасіння їм приніс, коли в мое
Чоло вінець терновий устромили.
Амінь, амінь — тепер кажу я.
Не був спроможен більш нічого я зробити,
Крім того, що вчинив.
І ось вони зрекаються мене.
Вони настільки віддані сімом гріхам,
Що страх і жах на них дивитись.
Свавілля, гнів, розпуста, гордість —
Ось що тепер панує в світі.
Забуто янголів, небесне військо.
За власними законами живе
Тепер людина кожна, хоч і з того
В житті упевнености не придбав ніхто.
Що більше їм прощаю, то ще гірші
Стають вони, і так із року в рік.
А вже про піст немає й мови:
Його живуці відцурались!
Тож хоч і як воно мені противно,

А взяти мушу я на облік
Людину кожну.
Бо залишити їх самих
Серед життя в бажаннях здичавілих,
То стануть, справді, гірші від тварин.
Взаємно заздрити один одному будуть,
Про милосердя чисто всі забудуть.
Я сподівався,
Що кожен у моїй навек пребуде славі:
На те бо я їх вибрав.
Але тепер я бачу їхню зраду,
Вони не дякують мені за радість,
Яка зійшла на них за помислом моїм,
Ані за те життя, що їм
У борг віддав я.
Я многоту моєї ласки дав їм,
Та лиш небагато з них віддячилися мені.
Земним добробутом вони такі сп'янілі,
Що мушу ось поставити на суд
Усіх і кожного, хто страх забув.
Гей, Смерте — озовися,
Могутній мій посланче!

СМЕРТЬ Великий Боже мій, я тут,
На твій наказ чекаю.

ГОСПОДЬ БОГ Іди до Чоловіка.
Заклич його від імени мого,
Щоб він удався на далеку прощу.
Від неї годі вже втекти йому,
Тож хай прихопить із собою
Рахунки всі свої життєві та й рушає,
Не відкладавши і не зволікавши.

СМЕРТЬ Владико, я біжу у світ щодуху,
Великих і малих простежу без пощади,
Ловитвою на кожного впаду,
Хто там живе життям тваринним,
Свавільно, без законів Божих.
Косою вдарю кожного того,
Хто з розкошів осліп, небес не бачить,
Хто милосердю вже чужий, —
І піде він у пекла світ безкрай.

Чоловік (Сандро Моїссі) серед життєвих утіх (Любоці — Дарні Сервес) у виставі Макса Райнгардта за версією Гуго фон Гофманстала. Зальцбург, 1920

Everyman (Sandro Moissi) with Paramour (Dagny Servaes). Hugo von Hofmannsthal's version, staged by Max Reinhardt. Salzburg, Austria, 1920

Агей!

Я Чоловіка бачу нанизу.

Іде він, думою затоплений в багатство,

У розкоші тілесні.

Так, перед Господом своїм, Царем Небесним,

З'явиться буде боляче йому.

Стій, Чоловіче!

Куди це ти так весело мандруєш?

Чи ти, бува, свого Творця вже не забув?

ЧОЛОВІК Чого питаєш? За яким то правом?

СМЕРТЬ Я маю право і тобі його вкажу.
У величі своїй, та з болем серця
Мене до тебе Бог послав.

ЧОЛОВІК Що? Він послав до мене?

СМЕРТЬ Так, істинно. І хоч про нього
Забув ти, він у небі пам'ятає
Про тебе.

ЧОЛОВІК Чого ж від мене Бог бажає?

СМЕРТЬ Про те й повім тобі.
Бажає він, щоб ти розраховався,
Не відкладавши і не зволікавши.

ЧОЛОВІК Розрахуватися? В тім клопоту нема.
Ця справа легко важить.

СМЕРТЬ Отож, тобі в далеку прощу треба.
Всі книги рахункові прихопи з собою
В дорогу.

Зважай, щоб облік сходився в усьому,
Бо перед Господом здаватимеш свій звіт.

Діла твої лихі появиш,
А й добрі, якщо учинив такі:
Появиш лад, що в нім прожив життя.
Усе оповіси Владиці раю,
Тому готовий будь, бо нам пора.
Правозаступника з собою не візьмеш.

ЧОЛОВІК Та я ще не готовий для рахунків.
І, зрештою, тебе не знаю. Хто ти?

СМЕРТЬ Кажу тобі: я Смерть.
Я не соромлюся нікого,
Нікого не щажу,
І всіх я заспокоюю.
Бог мій і твій звелів, щоб кожен
Мені слухняний був.

ЧОЛОВІК Гей Смерте, ти приходиш під ту хвилю,
Коли й у думці я того не мав.
Та ти в спромозі і спасти мене.
Якщо ласкаво ти обійдешся зо мною,
Я дам тобі з моїх маєтків
Червінців з тисячу, чи й з дві.
Лиш відклади на інший день цю справу.

СМЕРТЬ Ні, Чоловіче, так не можна.
Мені не треба срібла-злата і багатства.
Ні папа з мене, ані цісар,
Ні герцог, ні король, ні принц.
Коли б моїм бажанням подарунки
Були, — весь світ давно вже був би мій.
Мій звичай інший,
Ніж ти гадаєш.
Я не даю полегші.
Отож, не зволікай, а йди лишень.

ЧОЛОВІК Ой матінко моя!
Чого ж ти сердишся? Чи й справді
Немає вже відстроку?
Прийшла по мене Смерть, не остерігши —
Як здумати, аж млость бере.
Таж рахункові книги не готові ще!
Я їх — я знаю? — може, за дванадцять
Десь років підготую доладу.
Тоді вже й страху більш не буду мати.
Послухай, Смерте, змилосярдься!
Дай час, щоб споготовивсь на спасіння.

СМЕРТЬ Тобі не допоможуть ані плачі,
Ані ридання, ані просьби.
Спішися у дорогу. Аніхто
Вже з приятелів у пригоді більш не стане.
Всі, хто живуть на цьому світі,
Помруть за первородний гріх Адама.

ЧОЛОВІК Коли вже, Смерте, так, що мушу йти
Я в цю дорогу, то усім святим
Тебе молю, скажи: чи ще вернусь я?

СМЕРТЬ Ні, Чоловіче.
Зайшовши раз туди, сюди вже більше
Ти не повернешся. Повір мені. Я знаю.

ЧОЛОВІК Ой Господи ласкавий! Ти, що в небі
Царюєш, зглянься на мою біду!
І товариства в подорожі тій
Мені не буде, щоб дорогу показати?

СМЕРТЬ Це може бути.
Та тільки тяжко віднайти когось,
Хто б долю всю з тобою поділити

Схотів. Не забувай: ідеш до Бога,
Щоб скласти перед ним рахунок.
Чи думав ти — життя й земні багатства
Були тобі дарунком?

ЧОЛОВІК Я й справді думав так.

СМЕРТЬ О ні! Усе було дано в оренду.
На все був строк — і строк тепер прийшов.
Коли тебе творили, Чоловіче,
П'ять почуттів у тебе вклали,
Щоб ти спроможен був дізнати правду.
Тепер, коли вже час настав,
Ніхто на всій землі вже не направить
Твого життя, — ніхто, коли я входжу.

ЧОЛОВІК Будь проклята ти, доленько моя!
Як утекти від болю, як спастися?
Ласкава, люба Смерте, подаруй
Мені хоч би до завтра час,
Аби пораду добру міг знайти я.

СМЕРТЬ Такого не буває.
Ніколи я такого не зволяю.
Та вже гаразд. Для тебе буде хай
Відміна невеличка.
Тобі нічого радити не буду,
Та все таки на мить зійду з твоїх очей.
Роби усе, як знаєш, але так,
Щоб був готовий кожну мить,
Бо це той день, коли від долі не втечеш.

ЧОЛОВІК Ой доле, доле!
Чи плакати мені з печалі,
Чи битись головою в стіну?
Не буде приятелів у дорозі
На допомогу та пораду.
І книги рахункові не готові.
Як же зараяти собі тепер?
Хібащо знов звернутися до Бога,
Щоб допоміг душі моїй
І біль давучий відвернув від мене.
Минає час.
О Господи, врятуй!
О, відверни усе це!
Горюю я. Втрачаю розум.

Минає день, а я не знаю, що чинити.
До кого ж бо удатися, кому
Все оповісти, пожалітись —
Кому?

Стривай, а що, коли моему
Я приятелеві повідаю усе?
Повідаю про цю притичину неждану?
Тепер на нього весь мій сподів.
З ним провели ми разом стільки днів
Чудових в іграх та забавах.
Ось він і йде.
Я вірю, вірю, що зо мною піде він
У подорож — полегшити мій біль.
Вітаю, друже милий, добрий день
На ранок цей!

ПРИЯЗНЬ Гей Чоловіче, добрий ранок
На днину цю!
Та повідай, вашмось, чого твій вигляд
Такий змарнілий? Як тобі чогось бракує,
Скажи лише — я возміщу.

ЧОЛОВІК Мій друже добрий, я в біду потрапив

ПРИЯЗНЬ Мій приятелю вірний, повідай,
Кажи усе, що в тебе там на мислі.
До краю моїх днів тебе не кину,
Бо я ж товариш твій прихильний.

ЧОЛОВІК Говориш доброзичливо й люб'язно.

ПРИЯЗНЬ Мій друже, всіх твоїх турбот тягар
Я мушу знати. Бо дивитись прикро
Мені на тебе, коли так горюєш.
Якщо тебе покривдив хтось, то сплату
Ми з нього візьмемо. І полягти на полі
Готовий я — лише скажи, за що?

ЧОЛОВІК Великодушно говориш і правдиво.

ПРИЯЗНЬ Вже годі, не шукаю я подяки
Із уст твоїх. Лише скажи про те,
Що бо тобі болить, — і більш ні слова.

ЧОЛОВІК Але коли тобі відкрию серце
На те лише, щоб ти від мене одвернувся,
Мені не дав ні втіхи, ні розради,

Мою почувши мову,
То смуток мій посилиться стокрот.

ПРИЯЗНЬ Мій друже, я вчиню, як я сказав.
Повір мені.

ЧОЛОВІК То будь же вірним другом, як завжди був,
Мене в моїй біді не кинь.

ПРИЯЗНЬ Хоч би до пекла йшов — я за тобою.

ЧОЛОВІК Говориш ти, як справжній друг.
Тобі я вірю й сподіваюся, що честь
Я заслужив тебе за друга мати.

ПРИЯЗНЬ Лиши, про те нема чого й казати.
Той, хто лиш обіцяє, а нічого
Нам не дає, — не вартий приятелем зватись.
Кажи ж про все те, що на серці в тебе.
Кажи як другові, що в дружбі непохитний.

ЧОЛОВІК Я все тобі скажу.
Скажу все так, як є воно в істоті.
Одержав я наказ іти в дорогу.
Дорога ця далека й грізна — там
Повинен я сплатити за рахунком,
Сплатити просто, без ніяких викрутасів —
Сплатити перед Адонаєм, Вишнім
Суддею.

І от тепер тебе благаю я:
Товаришуй мені у цій дорозі!

ПРИЯЗНЬ Це діло, справді!
Авжеж, обов'язок мій — обіцяти.
Це так. Але подумати: піднятись
Такої подорожі — все ж важкенько.
Трудів таки чимало забере!
То добре, хай собі розважу справу
На всі лади. Бо те, що ти сказав —
Ййбогу, й сильного перелякає.

ЧОЛОВІК Так як же це?
Мені сказав ти, що мене в біді не кинеш,
Зо мною йти готов — казав — до пекла!

ПРИЯЗНЬ Авжеж. Я так сказав. Та все ж погодься:
Таку приемність варт на боці залишити.
Так думаю. До того ж, як пішли б ми
У подорож оту — коли б вернулись?

ЧОЛОВІК Тоді б сюди вже не вернулись ми ніколи.
ПРИЯЗНЬ От бач! Тож як з тобою я б пішов?
І хто такий наказ тобі приніс?

ЧОЛОВІК Приходила сюди по мене Смерть.

ПРИЯЗНЬ Мій Господи Збавителю!
Коли тут посланцем приходить Смерть,
То в подорож таку ні з ким на світі
Не йду я — навіть з батьком своїм рідним!

ЧОЛОВІК Та ти ж бо спершу обіцяв інакше.

ПРИЯЗНЬ Авжеж. І те, що обіцяв — те правда.
Про мене: їсти, пити, веселитись
Чи там з жіноцтвом бавитись — то так!
Тут я б тебе не кинув, ясна річ.
Така, як Божий ясний день, повір.

ЧОЛОВІК Так ти готовий лиш у гай ходити
На гулянку, розвагу безтурботну!
Думками там ти — не в моїй мандрівці!

ПРИЯЗНЬ Ні, не в твоїй мандрівці.
Кажу тобі про те цілком одверто.
Про мене: вбий когось чи обшахруй,
І я тобі допоможу охоче.

ЧОЛОВІК Ой, з того лиш порожня допомога!
Мій любий друже,
Допоможи мені в біді справдешній.
Так довго ми дружили, і тепер
Для мене ось настало лихо.
Якраз тепер, мій друже. Поможі!

ПРИЯЗНЬ Люби мене чи ні, як хочеш.
Та ради всіх святих — з тобою не піду я.

ЧОЛОВІК І все таки тебе благаю:
Візьми на себе труд хоч трошки
Мене провести в путь, аж поки далі
Без тебе сам піду я.

ПРИЯЗНЬ Якби мене обдарував ти навіть
Новими шатами — я б не пішов
З тобою ні на крок. Ти й так спізнився.
Тому тебе лишаяю,
Щоб час тобі не забирати.
Хай Бог тебе веде в дорозі.

ЧОЛОВІК Мій приятелю, справді покидаєш?

ПРИЯЗНЬ Щастя. Тебе я Богу поручаю.

ЧОЛОВІК Прощай же, друже.

Кажу я з болем серця: прощавай.

Тебе я більше не побачу.

ПРИЯЗНЬ Так, Чоловіче, прощавай і будь здоров.

Розлуку з жалем я пригадувати буду.

ЧОЛОВІК О горе!

Чи й справді так ми мали розійтися?

О Мати Божа, поможи!

Без жодної бо втіхи

В біді найбільшій друг мене покинув.

Де ж я знайду на цьому світі поміч?

Готова приятель веселитися зо мною,

А от коли надходить біль — її нема.

Так, правду люди кажуть: у багатстві

Преповно друзів, а в біді — нікого.

Куди ж тепер піти, коли мій друг

Мене покинув?

Ще спробую я кривих ублагати,

Щоб лихові допомогли,

Допомогти повинні, вірю,

Бо з моїм лихом лиха й рід зазнає.

Так їм скажу. А ось вони й ідуть

Там нанизу.

А то кудою так дорога, рідні?

НЕБОГА Прийшли ми тут до тебе,

Щоб ти нам правду всю сказав.

Кажи, нічого не скривай.

НЕБІЖ Так, Чоловіче. І тобі скажу я:

Коли тобі кудись іти повелено,

То знай: готові разом жити й вмерти ми.

НЕБОГА Трималися ми разом у багатстві,

Триматись разом будем і в біді.

ЧОЛОВІК Сторицею вам дякувати буду,

Мої ви рідні!

Про те, чому я в розпачі, вам оповім:

Всевишнього Царя службовець-посланець

Мене закликав у страшну мандрівку.

Не буде з неї повороту, знаю.

І от повинен я розрахуватись
У всіх моїх ділах.

І то — мерщій, бо ворог мій не хоче ждати.

НЕБОГА Який же і за що той розрахунок?
Було б мені про те цікаво знати.

ЧОЛОВІК За всі мої учинки розрахунок.
За те, як жив я тут, як дні проводив.

За все погане, що сподівав я
У цім, мені позиченім, житті.

А і за добре те, що я відкинув.
Отож і прошу вас піти зо мною,
Допомогти мені розрахуватись.

НЕБІЖ Що? Йти з тобою?
Так от про що ідеться!

Ось, бачиш, яка річ:
Багато я пощу. Хліб-воду споживаю.
П'ять років ось уже. А, може, й більше.
Охляв я, бач. Знеслилися у тілі.
З тобою йти не матиму спромоги.

ЧОЛОВІК Ой, нащо народився я на світ!
І де мені вже радості зазнати,
Коли і ти цураєшся мене!

НЕБОГА Гей, дядьку, що це ти таке говориш!
Удар об землю лихом, не смутись,
Розвеселися серцем. Добру раду
Тобі я дам, коли послухати захочеш.
Моя порада: сам рушай в дорогу.

ЧОЛОВІК Отак? А ти, мій небоже, що скажеш?

НЕБІЖ Ні, присягаюсь Дівою Святою.
До того й палець на нозі мені болить.
Ні, ні, на мене ти не розраховуй.
Бог свідок: не обманюю тебе.

НЕБОГА Ні, нас ти намовляти не повинен.
А от, як хочеш, я тобі служницю
В товаришки у подорож пошлю.
Вона така весела — і на танцях,
І навіть як одна насамоті.
Я відпущу її, і у пригоді добрій
Вона в дорозі стане, тож любенько
Ви прийдете собі, куди тобі там треба.

ЧОЛОВІК Ще раз — кажи одверто:
Підеш зо мною чи зостанешся отут?

НЕБОГА Та вже зостануь, що мені робити.
Коли питаєшся, то я й кажу.
Бувай здоровий, дядьку. Нема ради.

ЧОЛОВІК Як могу бути я здоровий
Серед обіцянок порожніх,
Обманутий, покинутий в біді!

НЕБІЖ Ой Чоловіче, дядьку мій, прощай.
Не могу я з тобою. Мій рахунок
Теж не готовий. Там бракує ще
Багато чисел — мушу їх додати.
І мушу, мушу йти вже, справді мушу.
Хай Бог благословить тебе.

ЧОЛОВІК О горе! О Ісусе!
Людська дурнота обіцяє,
І ті обіцянки — без покриття.
Наобіцяли рідні — і втекли.
А й друг мій: він же теж наобіцяв
Усе, що Приязнь дати може...
Я час коштовний марно витрачаю.
Одне ще залишилось для душі моєї:
Багатство, що його любив усе життя.
Тож, може, в ньому допомога?
Ануж воно полегшить горе?
Промовлю ще до нього в цім нещасті.
Мое Багатство, статку мій, озвися!

БАГАТСТВО А хто то зве мене? Ти, Чоловіче?
В якій то справі?
Ось тут я, у кутку —
Тут, високо наскладане, лежу:
У скринях замкнуте,
В мішках зав'язане.
Побачити мене ти можеш кожночасно.
Чого бажаєш? Хутко повідай.

ЧОЛОВІК Мое Багатство, гей, наближся
До мене у своєму всьому блиску!
Поради я шукаю в тебе.

БАГАТСТВО Мій пане, якщо ти в журбі,
Швидка моя порада і коротка.

ЧОЛОВІК Ні, то журба інакша.
Вона не сьогосвітня.
Мені наказано рушати у дорогу —
Розрахуватися за все з найвищим Зевсом.
Усе мое життя тебе любив я,
В тобі велику втіху мав.
І ось тепер благаю: супроводь
Мене, щоб перед Богом Всемогутнім
Очистити мене в моїх рахунках.
Недарма ж кажуть: гроші зло направлять.

БАГАТСТВО Ні, Чоловіче, це звучить інакше.
Ні з ким я не мандрую. Бо пішов би —
Було б для тебе гірше.
То був би доказ, що в грошах твій помисл,
І розрахунок твій я тільки тим затьмарю.
Не буде це правдивий звіт.
Мене ти любиш, і тому моя одвертість.

ЧОЛОВІК Страшні мої страждання!
Чи я ж такої відповіді сподівався!
Ходім, ходімо разом, я благаю.

БАГАТСТВО Ні. Неможливо. Я крихке занадто.
Я неспроможне рушитись. Не встоюсь.
Ти мусиш усвідомити цю річ.

ЧОЛОВІК Ой горе, горе!
Я так тебе любив! Таке бо щастя
В багатстві, у добробуті я мав!

БАГАТСТВО Така любов від карі не рятує.
Любов до мене з вічною любов'ю
Перебуває в противенстві.
Якби мене ти в міру лиш любив
І з мене бідним роздавав частки,
Не був би нині ти самотній
Ні в болі, ні в журбі, ані в печалі.

ЧОЛОВІК Чи справді, леле, жив я все життя в омані?
Чи справді час я на лихе ужив?

БАГАТСТВО Невже ти власністю мене вважав?

ЧОЛОВІК Так. Я вважав.

БАГАТСТВО Але воно не так, мій Чоловіче.
Мене ти в борг одержав лиш на час.
Тобі належу тимчасово,

Чоловік (Степан Чорний) із своїм Багатством (Микола Кавка). Інсценізація Зенона Тарнавського. Детройт, 1961

Everyman (Stepan Chorniy) with Riches (Mykola Kawka). Ukrainian production by Zenon Tarnawsky. Detroit, Mich., 1961

І то лиш о порі добробуту.
Моє призначення: вбивати людську душу.
Коли спасу одного я з біди,
То тисячу я мушу вбити інших.
Гадав ти, що піду з тобою?
Ні, з цього світу не піду нікуди я.

ЧОЛОВІК Гадав я — навпаки.

БАГАТСТВО Ось через віщо для душі твоєї
Господь такий страшний.
Твоя бо Смерть — моя утіха:
Помреш, то інших заходжусь дурити
Тим самим робом, що й тебе.

ЧОЛОВІК Багатство, твою зраду проклинаю!
Ти Бога зрадило, й мене в свої лабети
Вхопило підло.

БАГАТСТВО Ой нене — та невже?
Хіба не сам себе приніс ти
Та й у мою опіку здав?
Смішиш мене. Смішать мене так люди,
Що ніколи мені і сумувати.

ЧОЛОВІК Багатство ти моє, як довго
З усього серця я тебе любив!
Віддав тобі я все, що Богу лиш належить.
Чи й справді ти зо мною не підеш?
Благаю, правду повідай мені.

БАГАТСТВО Ні, свідок Бог мені.
Прощай. Нехай тобі щастить.

ЧОЛОВІК До кого ж я тепер удатись маю,
Щоб разом у важку пішов дорогу?
Був друг. Він обіцяв. Слова були солодкі.
Масні. А потім він мене лишив.
У розпачі звернувся я до рідних.
Дали й вони обіцянку, хоч їхні
Слова вже не були такі гарненькі.
І врешті решт пішли й вони від мене.
Тоді я вдався до свого Багатства,
Яке любив я протягом життя,
В надії, що знайду підтримку в ньому.
Підтримку й в ньому не знайшов.
Моє Багатство прорекло мені одверто,
Що багатьох воно вже в пекло завело.

Тож нарікати можу лиш на себе,
Ненавидіти мушу сам себе.
Від кого ж би тепер поради сподіватись?
Мабуть, нічого я не досягну,
Аж доки не піду до Добрих Діл моїх,
Тих нечисленних і забутих мною.
Гай-гай, вони такі слабецькі,
Що не спроможуться либонь і говорити.
Та будь що будь, до них таки удамся.
Де, де ви, мої Добрії Діла?

ДОБРІ ДІЛА Тут, на землі ми лежимо холодній.
Нас так твої знеслилися гріхи,
Що нам ніяк і обернутись.

ЧОЛОВІК О Добрії Діла, тремчу від страху.
Поради, допомоги в вас благаю.

ДОБРІ ДІЛА Нам повідали, Чоловіче,
Мовляв, Месія, Князь Єрусалиму,
Тебе розрахуватися закликав,
І мусиш ти в дорогу дальню йти.

ЧОЛОВІК Тим я й прийшов до вас, уклінно
Благати, щоб пішли зо мною разом.

ДОБРІ ДІЛА Охоче й радо ми б пішли.
Та бачиш сам, ми хилимось од вітру.

ЧОЛОВІК Хто ж загодівав вам таке?

ДОБРІ ДІЛА Причин багато, пане.
А ти — найперша з них.

Подбав би був хоч трошки ти за нас,
То в книгах рахункових був би чистий.

Поглянь на тії книги діл твоїх.

Поглянь: вони колодою лежать
Упоперек твого до неба шляху.

ЧОЛОВІК Допоможи мені, Ісусе Христе!
Я ані літери не розберу отут.

ДОБРІ ДІЛА Важкий рахунок о порі недолі.

ЧОЛОВІК Діла мої ви Добрі, вас благаю,
О тій порі недолі допоможіть!
Я пропаду, як не дасте поради
Розрахуватись перед Судією,
Перед Володарем, що світ спасає нині
І присно, і вовіки.

ДОБРИ ДІЛА Ми, Чоловіче, співжалиємо тобі
В твоїм занепаді. Ми радо помогли б,
Якби лиш мали змогу.

ЧОЛОВІК Тоді благаю, хоч пораду дайте.

ДОБРИ ДІЛА Ми спробуємо.

У нас ще є сестра, що вирушить з тобою.

Їй на ім'я — Знання.

Страшний рахунок допоможе вона здати.

ЗНАННЯ Мій Чоловіче, я піду з тобою.

Тобі я стану за провідника,

В біді найбільшій я не відступлюсь від тебе.

ЧОЛОВІК Хоч трошки вже покращало мені.

О втіхо! Боже, Творче мій, будь хвален!

ДОБРИ ДІЛА Вона тебе на місце приведе,

Де від страждання ти знайдеш рятунок.

Там з Добрими Ділами і рахунок

Появиш серцем Тройці Пресвятій.

ЧОЛОВІК Діла мої ви Добрі, дяка з серця!

Я слухатиму радо вас у всьому.

ЗНАННЯ До Сповіді ми вирушимо разом:

Вона бо — річка всеочисна.

ЧОЛОВІК Ви бачите: я з радощів заплакав.

Туди я прагну.

Але скажи бо, просвіти мене:

Де Сповідь та свята оселю має?

ЗНАННЯ В Спасіння Житлі. Там її знайдемо

Там з ласки Бога втіхи ми зазнаєм.

Ось тут і Сповідь. Стань навколішки.

Благай про милосердя, бо із Богом

У Сповіді взаємини благи.

ЧОЛОВІК О джерело могутне, ти, що нечисть

Усю змиваєш, — ти мене обмий

Від беззаконня, від гріхів, очисти,

Щоб не було в мені пороків знати.

З усім моїм Знанням до тебе прибігаю,

Спасіння в тебе я благаю,

Тобі розкаяння із серця приношаю.

В далеку маю йти дорогу —

Великий звіт предкласти Богу.

Молю тебе, о джерело спасенне,

Заради Добрих Діл моїх до мене
Ласкаве будь — оздорови мене.

СПОВІДЬ Я біль твій, Чоловіче, знаю,
Бо ти з Знанням до мене входиш.
Утіху дам тобі я мірою спромоги.
Від мене приймеш дар з ім'ям Покута:
Це дорогий, беззакидний дарунок.
Від мене приймеш бич для свого тіла:
Його удари знось на міру сил,
Тривало в пам'яті тримаючи те,
Як твій Спаситель, бичування зніс терпляче.
Його наслідуй.

А ти, Знання, його у тім підтримуй,
Тоді й дорогу добре він перенесе.
Діла бо Добрі теж у супроводі будуть.
Та пам'ятай: минає швидко час,
І будеш ти спасений, лиш просивши
У Бога милосердя. Він простить.
Вжій, Чоловіче, на покуту бич,
Тоді собі й прощення в Бога зич!

ЧОЛОВІК Подяка Богові за ласку!
Покути діло я почну тепер.
Вона розраду серцю принесе,
Дарма що бич болоче бити буде.

ЗНАННЯ Покуту сповної попри всі боління.
Тоді й розраховатись поможу я.

ЧОЛОВІК Відвічний Боже! Явище небесне!
Мірило справедливости! Благий
І чистий Душе, котрий низійшов
Із Приснодіви кожному в спасіння
Від того, що Адам непослухом сподіяв!
Благий, єдиний Господи Небес!
Прости мені мої важкі провини.
Ось я, малий, благаю милосердя
У тебе в цій хвилині.
Збавителю і Спасе, скарбе Духа,
Наді світу і землі здобувче,
Свічадо ласки, що просвічує усе, —
Зваж на мое благання, хоч і запізниле,
Прийми мою мольбу.
В тяжкім житті я був негідний, грішний,

Та все ж прости мене й моє імення
Впиши добром.
Маріє Діво, до Творця усіх речей
Удайся з просьбою, щоб допоміг
Мені наприкінці мого життя.
Від сили вражої спаси мене,
Спаси перед загрозою страшної Смерти.
Володарко, твоїми молитвами
Здобудь для мене ласку в твого Сина.
Заради мук його благаю — поможи
Урятувати мою душу.
Знання, для тіла бич подай мені!

ЗНАННЯ Так, Чоловіче, Бог простить тебе.
Спокійно я тепер тебе віддам
До рук Спасителя — здавай рахунок.

ЧОЛОВІК Во ім'я Тройці Пресвятої
Ударами за гріх скараю тіло,
Хай терпить за мої учинки злі,
Хай терпить гостроту бича.
І з купелі цієї чистий виїду,
Спасенний із чистилища вогню.

ДОБРИ ДІЛА Від нас тобі подяка, Боже!
Тепер і ми ходити вже спроможні —
З недуг і слабостей одержавши зціління,
Ми слідувати можемо за Чоловіком.
Невтомно свідчити ми будем
Про Добрі Діла його.

ЗНАННЯ Будь радісний, веселий, Чоловіче,
Твої бо Добрі Діла надходять,
Святі та чисті Добрі Діла —
Зближаються вони надійним кроком.

ЧОЛОВІК О, як мені полегшало на серці!
Віднині буде так воно завжди,
І йтиму швидше я тепер, ніж перше.

ДОБРИ ДІЛА О Чоловіче, о прочанине,
Наш друже вибраний — благословенний будь!
Ти вже до слави вічної готовий,
Бо ти нас вигоїв і уздоровив.
З тобою підемо ми скрізь і всюди.

ЧОЛОВІК Вітаю, мої Добрії Діла!
Ваш голос чую й плачу з радості й любови.

ЗНАННЯ Покинь журбу, радій.
З свого престолу Бог життя твоє побачив,
І він його простив.
В оцю одежу зодягнися:
Слізьми твоїми змочена вона,
Тож сліз тобі додасть, коли вже перед Богом
Ти станеш на кінці твоєї стежки.

ЧОЛОВІК Знання ласкаве, як цей одяг зветься?

ЗНАННЯ Він зветься одягом жалоби.
З недолі пут він визволить тебе —
Носи ж його на покаяння знак,
І Бог тобі усе простить.

ДОБРІ ДІЛА Так, Чоловіче, в одяг цей вдягнися
Для блага власного твого.

ЧОЛОВІК Благословен Ісус, Марії Син!
Ось я покуту істину несу
В жалобі на собі. Боржій в дорогу!
Гей Добрії Діла, чи всі рахунки чисті?

ДОБРІ ДІЛА Всі чисті. Ось їх маємо з собою.

ЧОЛОВІК Я вірю й визнаю, що страх минув.
Ми не розлучимося більше, мої друзі.

ЗНАННЯ Що не розлучимось, у тому безпека.

ДОБРІ ДІЛА Однак, повинен ти з собою взяти
Ще трьох значних осіб.

ЧОЛОВІК А хто то?

ДОБРІ ДІЛА Одна — Обачність, друга зветься — Сила,
А й третю, на ім'я Краса, не знехтуй.

ЗНАННЯ І ще до того доєднай до ради
П'ять Почуттів твоїх.

ЧОЛОВІК Та як же зможу всіх отут зібрати?

ЗНАННЯ На гарну просьбу всі зберуться разом.

ЧОЛОВІК Зберіться ж, друзі, будьте тут присутні!
Обачносте, і Сило, і Красо,
І П'ятеро хороших Почуттів!

КРАСА Прийшли на поклик. Що звелиш робити?

ДОБРІ ДІЛА Ви підете в мандрівку з Чоловіком
На допомогу. Згодні а чи ні?

СИЛА Ми близько будемо його триматись,
Щоб допомогу та розраду дати.

ОБАЧНІСТЬ Ми вкупі всі послідуем за ним.

ЧОЛОВІК Мій Боже Всемогутній, як люблю я,
Як прославляю я тебе за те,
Що ось Обачність, Сила та Краса,
І П'ятеро Чуттів моїх зібрались,
І не бракує більш нічого,
Бо й Добрії Діла мої зо мною.
А інші речі... Ні, вже не цікаві.

П'ЯТЬ ПОЧУТТІВ Широкий світ і круглий, і у ньому
Тебе ми не полишимо
Ні в час гіркий, ні у солодкий.

СИЛА Я, твоя Сила, при тобі в часи знегоди,
Коли життєва боротьба тебе зламає.

КРАСА І я, Краса, з тобою до години смерти.

ОБАЧНІСТЬ І я, твоя Обачність, Чоловіче,
Пораду дам тобі: будь добромислом.
І знай, що всі ми дбаємо про тебе.

ЧОЛОВІК Послухайте моєї мови, друзі.
Молю я Бога вас нагородити,
Тим часом же почуйте заповіт мій,
Що перед вами я вчиню, Знання свідомий.
Двома руками половину я добра
Свого на милостиню віддаю,
А друга половина хай
Туди повернеться, звідкіль вона прийшла.
Так я роблю, щоб челюстей
Уникнути пекельного вогню
Нині й повсякчас і на віки вічні.

ЗНАННЯ Амінь. Тепер же, Чоловіче,
Скажу і я.
Тобі вже до священика пора,
Щоб тайну найсвятішу
Миропомазання останнього прийняти
Із рук його благих.
Тоді сюди вертайся. Ми ждемо.

Добрі Діла (Святослава Березовська), Чоловік (Степан Чорний), Сила (Ростислав Смалъ), Знання (Люба Савчук), П'ять Почуттів (Калина Ткачук). Інсценізація Зенона Тарнавського. Детройт, 1961

A scene from „Everyman“ in the Ukrainian production by Zenon Tarnawsky. Detroit, Mich., 1961

П'ЯТЬ ПОЧУТТІВ Так, Чоловіче, поспішиись.

Ні цісар, ані князь, король, барон

Чи герцог — аніхто на світі

Не має повносил таких, як цей

Священик твій.

Тримає він ключі від Тайн усіх

Святих, потрібних для спасіння людства.

Для душ це ліки на земнії болі

У цьому марному житті.

Всіх Тайн святих є сім:

Хрищення, Миромазання, Священство,

Ще Тайна Тіла й Крови Господа

І ще Подружжя, Сповідь і Єлей Останній.

Тримай у пам'яті сім Тайн Господніх.

ЧОЛОВІК З по корою прийму Господне Тіло

І легко до отця духовного піду.

П'ЯТЬ ПОЧУТТІВ Так, Чоловіче, це найкраще,
На що спроможен ти, щоб заслужити
Спасіння в Бога.

Діла величні сповнює священник.
Святе Письмо він викладає,
На путь небесну від гріхів він наворачтає.
Від Бога силу він сильнішу має,
Ніж військо янголів, що в небесах ширяє.
Священним словом перетворює він Тіло
І Кров Господню,
В руках його живий Творець.
Те, що священник зв'яже на землі,
Те буде зв'язане й у небі,
А що розв'яже тут, розв'яжеться і там.
До Тайн Сімох він причащавши,
Тобі стопи поцілувавши,
Тебе він учиняє гідним ласки.
Він лікар від гріхів смертельних,
Він посередник наш до ласки в Бога.
О Чоловіче, Бог священство так зміцнив
І поміж нас отут наставив,
Щоб ми були спроможні для спізнання.

ЗНАННЯ Священник добрий все святить благословенням
Та ось що треба пам'ятати:

Ісус, терпівши муки на хресті,
Нам Тайни дав, а не продав.
Тому й святий Петро, з апостолів найперший,
Мовляв, Ісус карає тих,
Що Господа, Спасителя свого,
Купують або продають,
Що слово й діло лиш для грошей уживають.

П'ЯТЬ ПОЧУТТІВ Але тихіше: ось іде вже Чоловік.
Ми віримо, що все зробив він гідно.

ДОБРІ ДІЛА Ми віримо, що все зробив він гідно.

ЧОЛОВІК Ісус — мій опікун святий віднині.
Одержав Тайни я святі
Для збавлення душі моєї,
Одержав я Помазання Останнє.
Рушаймо ж у дорогу вже без зволікання.
За цей дорогоцінний час, який
Мені ти, Боже, дав, — тобі подяка!

Візьмімося за руки.

Крокуйте всі зо мною.

Я йтиму перший.

Будь нашим, Господи, провідником!

СИЛА Тебе ми не покинем, Чоловіче,

Аж доки вирушиш у довгу ти дорогу.

ОБАЧНІСТЬ І я, Обачність, буду при тобі.

ЗНАННЯ І хоч тепер паломництво твоє

Таке вже просте — все ж і я з тобою.

Стоятиму я при тобі

Так твердо, як колись при Юді Макавеї.

ЧОЛОВІК Та лишенько, я так ослаб,

Що ледве можу вже стояти, й ноги гнуться.

Не повертаймось, друзі, більш сюди

До цього краю — ні за що на світі!

До гробу моя путь,

Мені належиться у землю повернутись

І там заснути в ній навіки.

КРАСА До гробу? Справді?

ЧОЛОВІК Авжеж. До гробу.

КРАСА А що там нам робити личить?

ЧОЛОВІК Там щезнемо, щоб більше не з'являться —

На цьому світі нам уже не жити.

КРАСА О, так тоді чимдуж я утікаю!

Господнім Гробом присягаюсь,

Увесь достаток мій беру з собою,

І так мене ви тут і бачили.

Бувай здоровий.

ЧОЛОВІК Красо моя, куди ж ти так біжиш?

КРАСА Не говори до мене. Я глуха.

І я того не бачу, що лишилось

Позад мене. Хоч би ти й злото все

Із скрині тут мені подарував!

ЧОЛОВІК І знову горе! Так кому ж довіра?

Краса моя покинула мене,

Хоч обіцяла жити й вмерти тут зо мною,

СИЛА Що ж, Чоловіче, я також покину.

Ця гра твоя мені не притаманна,

Чи любо це тобі, чи ні.

ЧОЛОВІК Тож як? І ти від мене вже відходиш?
Ти, Сило молода моя?
Лишись бодай же на часинку!

СИЛА Ой ні, хоч би ти й плакав рівно,
Я відійти від тебе мушу.

ЧОЛОВІК Та ти ж казала, що зо мною будеш.

СИЛА Казала, так. Але вже досить
Тебе я спомагала. Ти постарівсь.
Гадаю, сам спроможешся в дорогу.
Отож і я відходжу звідсіля.

ЧОЛОВІК Ламаєш, моя Сило, обітницю?

СИЛА То не до речі. Глупо нарікати.
Слова марнуєш і втрачаєш розум.
Іди. Тебе землі передаю.

ЧОЛОВІК Ах, як себе чудово почував я,
Коли зо мною ти була. І от
І Сила, і Краса вже не зо мною,
Своїм словам присяги всупереч.

ОБАЧНІСТЬ За Силою і я відходжу, Чоловіче.
Тебе і я лишаю тут самого.

ЧОЛОВІК Обачносте, а ти чому?

ОБАЧНІСТЬ Бо так і є, і буде:
Знесилена людина — необачна.

ЧОЛОВІК Заради Пресвятої Тройці:
Поглянь у цей мій гріб із спочуттям!

ОБАЧНІСТЬ Ні, не погляну. Прощавайте, друзі.

ЧОЛОВІК Всі речі марні. Лише Бог — істотний.
Краса і Сила і Обачність відійшли,
Як тільки Смерть поблизу засурмила.

П'ЯТЬ ПОЧУТТІВ Ми, Чоловіче, теж тебе лишаєм.
Ми йдем за іншими — ти зостаєшся сам. ⁴

ЧОЛОВІК О горе й плач! Та вас же, саме вас,
П'ять Почуттів моїх, я мав за друзів вірних!

П'ЯТЬ ПОЧУТТІВ Тебе триматись більш нам не годиться
Бувай здоровий, і на тім кінець.

ЧОЛОВІК Мій Боже! Поможі! Всіма я збутий.

ДОБРІ ДІЛА Ні, Чоловіче, не всіма. З тобою — ми.
І ми тебе ніколи не покинем.
Нас у своїй біді завжди знайдеш.

ЧОЛОВІК Так хай же вам подяка з серця буде!
Тут справжня дружба. Бо мене ж лишили
Якраз, кого я більш, ніж вас, любив,
Мої Діла ви Добрі. А Знання? Покинеш?

ЗНАННЯ Так, але тільки у годину Смерти.
Не з страху відступлюсь від тебе я.

ЧОЛОВІК Так і тобі, Знання, подяка з серця.

ЗНАННЯ А й ти страхатись не повинен.
Покину аж тоді, як власними очима
Узрю, кудою ти пішов.

ЧОЛОВІК Ще раз тобі моя подяка.
І я вже йду розрахуватись
І довг сплатити. Часу я не втратив.
А ви за свідків будьте, як зреклися
Мене всі люблені — крім Добрих Діл.

ДОБРІ ДІЛА Земні діла це суєта суєт.
Краса і Сила і Обачність геть відходять,
Нещирі друзі, красномовні кривні
Втікають.
І при тобі лише — ми, Добрії Діла.

ЧОЛОВІК Тож зглянься, Боже, надо мною.
Стій при мені, Пречиста Діво.

ДОБРІ ДІЛА Не бійся, молимося ми з тобою.

ЧОЛОВІК Я плачу, я молю: зласкався, Боже!

ДОБРІ ДІЛА Нам муки скороти і зменши біль!
Ходімо вже без вороття звідсіль.

ЧОЛОВІК Владико Господи, в твоїх руках мій дух.
Убережи його від згуби.
Як ти мене створив, так борони
Від злого всього, щоб з'явивсь я цілий
На день останній Судний твій.
В руках твоїх, о Всемогутній,
Хай дух перебує мій на віки вічні.

ЗНАННЯ Страждав він, щоб могли ви жити.
Діла ті Добрі, що пішли за ним,
Усім на благо вийдуть.
Я чую янголів солодке піснопіння:
Таке буває лиш тоді, коли до Бога
Злітає праведна душа.

ЯНГОЛ Прийди, о вибраний, із нами до Ісуса,
З тобою ми знесемось над усім.
Ти мужній був і ти страждав,
Отож, забравши з тіла твою душу,
Приносимо її до Бога.
Розражувавсь ти кришталево чисто,
І відтепер, принесений у небо,
Там будеш, поки праведні усі
Туди злетяться на останній світу день.

УЧЕНИЙ ДОКТОР Запам'ятайте, люди, цю мораль,
Що, старші та молодші, ви її
Тут бачили. Покиньте гордість:
Вона бо зрадить вас наприкінці.
Все марне, все відходить од людини —
Лиш Добрі Діла з собою візьме.
Але пильнуйте: хай малі вони не будуть,
Бо вас тоді Господь не виправдає.
Що ж станеться тоді? По смерті
Направити ніхто нічого не спроможний.
Тоді ні ласки, ані милосердя
Не буде, як надійде Смерть.
Тоді прокаже Бог: в огонь іти вам вічний!
Та той, хто з совістю зрачується вкінець,
Високо в небі знайде свій вінець,
Там, де Господь десницею своєю
З'єднає кожному знов плоть з його душею.
О Тройце Пресвята, вінок моїх молінь
Присвячую тобі. І тим кажу: амінь.

КІНЕЦЬ І тим закінчується гра. В ній глузд моральний:
Театрум Кожного ви бачили сакральний.
Научені, тепер ідіть додому в мирі,
І буде з вами Бог у чистій вашій вірі.

Архистратиг Михаїл у суперечці за душу людини. Бічна частина олтаря Майстра з Сорігеролі. Валле де Рібес, XIII стор. (тепер у Єпископському музеї, Віч, Еспанія)

St Michael weighing a soul. Altar-piece by Master of Soriguerola. Valle de Ribes, 13th century (now in the Episcopal Museum, Vich, Spain)

ВИДАННЯ «НА ГОРІ»

Серія «Світовий театр»

Оскар Вайлд: САЛОМЕЯ (переклад: Богдан Лепкий, в опрацюванні)

Вільям Шекспір: РОМЕО ТА ДЖУЛЬЄТТА (скорочений для сцени переклад: Ігор Костецький)

Вільям Шекспір: МАКБЕТ; КОРОЛЬ ГЕНРІ IV (переклад: Теодосій Осмачка)

Жан Ануй: АНТИГОНА (переклад: Женья Васильківська)

Поль Кльодель: БЛАГОВІСТЬ МАРІЇ (опрацьований для сцени переклад: Марта Калитовська)

Т. С. Еліот: ВБИВСТВО У СОБОРІ (переклад: Зенон Тарнавський).
Ювілейне видання до 75-річчя автора, з додатком перекладів поем:
СПУСТОШЕНА ЗЕМЛЯ; ВЕЛИКОПІСНА СЕРЕДА; ПОДОРОЖ
ТРЬОХ МУДРЕЦІВ

Ігор Костецький: ТЕАТР ПЕРЕД ТВОЇМ ПОРОГОМ. Три п'єси:
СПОКУСИ НЕСВЯТОГО АНТОНА; БЛИЗНЯТА ЩЕ ЗУСТРІНУТЬ-
СЯ; ДІЙСТВО ПРО ВЕЛИКУ ЛЮДИНУ

Готується до друку

Жорж Бернанос: ДІЯЛОГИ КАРМЕЛІТОК (переклад: Зенон Тарнавський)

RTM
28

120017